

Monikielisen lapsen kielellisen kehityksen haasteet ja milloin puuttua niihin

Meri Laakso, puheterapeutti

Helsingin kaupunki

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala

Käsitteitä

Monikielinen

- Henkilö, joka tarvitsee ja käyttää jokapäiväisessä elämässä useampaa kuin yhtä kieltä

Ensikieli

- Lapsen vanhemmiltaan varhaislapsuudessaan omaksuma kieli/kielet

Peräkkäinen monikielisyys

- Monikielisyyden muoto, jossa uudelle kielelle altistuminen alkaa määritelmästä riippuen 1-3 vuoden iässä tai myöhemmin

Toinen kieli

- Ensikielen/-kielten jälkeen opittu kieli, joka omaksutaan siinä ympäristössä, jossa sitä puhutaan

Kielen kehityksen häiriö

- Pitkäkestoinen vaikeus kielen tuottamisessa tai ymmärtämisessä, joka vaikuttaa laaja-alaisesti arjen toimintakykyyn, oppimiseen, vuorovaikutukseen ja osallisuuteen

Monikielisyys ei ole kielen kehityksen riskitekijä

- Monikielisen lapsen kielen kehitys etenee samoin merkkipaaluin kuin yksikielisillä lapsilla, kun huomioidaan lapsen kaikki kielet
- Ensikielellä huolipiirteet ovat samoja kuin yksikielisten lasten kielen kehityksessä, toki ensikielen rakenteet huomioiden
- Kielen kehityksen piirteitä, jotka antavat aiheita seurantaan tai jatkotutkimuksiin:

1-vuotiaat

- Lapsi ei seuraa ympäristöään eikä pyri vaikuttamaan siihen.
- Lapseen on vaikea saada kontaktia.
- Lapsella on vähän kommunikatiivisia eleitä.
- Lapsen jokertelu on vähäistä tai yksipuolista tai sisältää niukasti konsonantteja. Erityisesti vastavuoroisuuden puute sekä ääntelyn ja jokertelun vähäisyys ja yksipuolisuus ovat syitä tarkempaan seurantaan.

1.5-vuotiaat

- Lapsella on vähän kommunikatiivisia eleitä.
- Lapsella ei ole lainkaan sanoja.
- Lapsi ei osaa noudattaa lyhyitä käskyjä.
- Lapsen leikki ei sisällä symbolisia toimintoja. Erityisesti ymmärtämisen vaikeudet yhdistyneinä suvussa esiintyviin kielellisiin vaikeuksiin ovat syy tarkempaan seurantaan.

2-vuotiaat

- Lapsella on alle 10 sanan sanasto.
- Lapsi ei muodosta kahden sanan lauseita.
- Lapsi ei noudata lyhyitä ohjeita tai ymmärtää ne väärin. Erityisesti suppea sanavarasto ja puutteet ymmärtämisessä antavat aiheita jatkotutkimuksiin.

3-vuotiaat

- Sanojen äänneasu on selvästi puutteellinen.
- Lapsella on suppea tuottava sanasto (tulisi olla satoja sanoja useista sanaluokista).
- Lapsi ei taivuta sanoja.
- Lapsi ei noudata kaksiosaisia ohjeita tai hän ymmärtää niitä väärin.

4–6-vuotiaat

- Lapsella on suppea tuottava sanasto (tulisi olla satoja sanoja useista sanaluokista).
- Esineiden ja asioiden laadun (koko, määrä, muoto, väri) kuvaus on epätarkkaa tai virheellistä.
- Lapsen käyttämät lauserakenteet ovat yksinkertaisia.
- Lapsella on vaikeuksia taivutusmuotojen hallinnassa.
- Lapsi ei osaa kertoa näytetystä kuvasta. Lapsella on puutteita vuorovaikutus- ja keskustelutaidoissa.

Toisen kielen tyypillinen ja poikkeava kehitys

Tyypillinen piirre

Ymmärtämisen taidot kehittyvät nopeammin kuin ilmaisutaidot

Konkreettiset sanat opitaan ensin, teon sanat ja esim. suhdekäsitteet hitaammin

Sanojen yhdisteleminen luovasti lauseiksi alkaa n. 1 vuoden kielialtistuksen jälkeen

Taivutusvirheitä voi esiintyä vuosien ajan

Lapsi tarvitsee runsaasti suunnitelmallista tukea, jotta kielet voisivat kehittyä hyvin

Huolestuttava piirre

Ymmärtäminen ei ole edennyt vuodessa lausetasolle , arkisia asioita vaikea ymmärtää

Eri sanaluokkien sanoja käytössä vain vähän, esim. verbisanasto karttuu hyvin hitaasti

Fraasimaiset, yksinkertaiset lauseet käytössä pitkään

Sinnikkäät taivutusongelmat

Kielen oppiminen edistyy hyvin hitaasti systemaattisesta tuesta huolimatta

Milloin puheterapeutin arvio on tarpeen?

- Kun herää epäily kielen kehityksen häiriöstä
- Aina, jos ensikielen hallinta on ikään nähden selvästi puutteellista, ja etenkin jos suvussa alttiutta kielellisille vaikeuksille
- Lapsi on altistunut suomen kielelle säännöllisesti jo pidemmän ajan JA
- suomen kielen oppimista on tuettu aktiivisesti, säännöllisesti ja tavoitteellisesti JA
- oppimisympäristöjä on arvioitu ja kehitetty kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymistä tukeviksi JA
- kielitaidon karttumista on havainnoitu ja seurattu säännöllisesti JA
- suomen kielen oppiminen etenee hitaasti tarjotusta tuesta huolimatta
- Monikielisyys yksin ei ole syy ohjata lasta puheterapiaan

Lähteet

- Arkkila, E., Smolander, S. & Laasonen, M. (2013). Monikielisyys ja kielellinen erityisvaikeus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 129:2, 200-207.
- Gyekye, M. & Ruponen, U.-M. (2022). Suomi toisena kielenä -oppiminen: ohjaus, pedagoginen toiminta ja haasteet. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus (3. painos). PS-Kustannus.
- Harju-Luukkainen, H., Gyekye, M., Thurin, N., Kekki, N. & Tyrer, M. (2020). Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa (KieliPeda) -työväline. Turun yliopisto. Turku. Saatavilla internetissä: www.utu.fi/kieku
- Kehityksellinen kielihäiriö (kielen kehityksen häiriö, lapset ja nuoret). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Foniatri ry:n ja Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019 (viitattu 3.3.2026). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi
- Paradis, J., Genesee, F. & Crago, M. B. (2021). Dual language development & disorders: A handbook on bilingualism and second language learning (3. painos). Paul H. Brookes Publishing Co.
- Smolander, S. (2022). Kielellinen vaikeus monikielisellä lapsella. Teoksessa S. Kunnari & M. Laasonen (toim.) Lasten kielelliset vaikeudet: Haasteiden tunnistaminen ja kuntoutus. PS-Kustannus.
- Smolander, S., Laasonen, M., Arkkila, E., Lahti-Nuutila, P. & Kunnari, S. (2021). L2 vocabulary acquisition of early sequentially bilingual children with TD and DLD affected differently by exposure and age of onset. International journal of language & communication disorders 56 (1), 72-89.
- Smolander, S. (2019). Huolestuttavia piirteitä kaksikielisen lapsen kielenkehityksessä. Luentomateriaali.
- Smolander, S., Kunnari, S. & Laasonen, M. (2016). Näkökulmia kielellisten taitojen arviointiin ja kielellisen vaikeuden tunnistamiseen monikielisellä lapsella. Puhe ja kieli, 36:1, 57-57.